

Юлія Лазоренко,

старш. наук. співробітник ДНСГБ НААНУ,
канд. іст. наук

Розвиток корпоративної взаємодії сільськогосподарських бібліотек територіальних об'єднань в Україні

У статті розкрито роль корпоративної взаємодії бібліотечно-інформаційної мережі вітчизняних сільськогосподарських бібліотек у сучасних умовах розвитку аграрної освіти, науки, виробництва на прикладі створених в Україні обласних територіальних об'єднань (ТО); висвітлена діяльність головних бібліотек ТО як координаційних та організаційно-методичних центрів; виокремлені завдання міжвідомчих науково-методичних бібліотечних рад щодо піднесення ефективності міжбібліотечної взаємодії сільськогосподарських бібліотек ТО; визначено позитивні зміни в роботі цього колегіального органу та шляхи вирішення існуючих проблем.

К л ю ч о в і с л о в а: корпоративна взаємодія сільськогосподарських бібліотек; обласні територіальні об'єднання (ТО); головні бібліотеки; Міжвідомча науково-методична бібліотечна рада.

Disclosed the role and meaning of development of the corporative communications the library- information network of the national-ity agricultural libraries (AL) to modern conditions of developing agrarian education, science, production on the basis created of the regional territorial consolidations (TC) at Ukraine; covered of the aim and content. Examined activity of the central libraries TC's the centers of coordination and organization-methodical the whole of directions of activity; the functions of Interdepartmental methodological library's councils for collective consideration of the main questions of consolidation activity and effective progress of interlibrary communication of TC agricultural libraries in Ukraine; identified improvements, ways for solving of existing problems.

K e y w o r d s: the corporative communications of agricultural libraries, the regional territorial consolidations (TC); central libraries; Interdepartmental methodological library's council.

У сучасних умовах розвитку аграрної науки, освіти, виробництва роль вітчизняних наукових сільськогосподарських бібліотек помітно посилюється. Потреби часу вимагають пошуків оптимальних змін у формах і методах удосконалення бібліотечно-інформаційної, науко-

во-методичної діяльності, впровадження і ефективного використання інформаційних комп'ютерних технологій, корпоративної взаємодії бібліотечно-інформаційної мережі сільськогосподарських бібліотек на основі створених в Україні обласних територіальних об'єднань (ТО).

Співробітництво між бібліотеками – проблема не нова, але сьогодні, коли йдеться про підвищення ролі сільськогосподарських бібліотек в умовах стрімкого зростання інформаційних запитів користувачів, коли одна бібліотека не спроможна їх повністю задовольнити – потреба в більш органічному об'єднанні, узгодженні інформаційних процесів та комунікацій між бібліотеками стає дедалі гострішою. Пріоритетності набувають питання розвитку корпоративної взаємодії, співпраці бібліотек та їхньої інтеграції в єдину систему [6, с. 8–10].

Територіальні об'єднання сільськогосподарських бібліотек в Україні відновили свою діяльність і розробили низку організаційних, нормативних документів на основі рішень Мінагрополітики України, «Положення про об'єднання сільськогосподарських бібліотек АР Крим та областей України», затвердженого Вченою радою ЦНСГБ УААН (нині ДНСГБ НААН України) від 28.12.2001 р. [7, с. 32–37].

До створених 25 обласних ТО входять усі 257 сільськогосподарських бібліотек, що функціонують на відповідній території. Це бібліотеки: аграрних ВНЗ I–IV рівнів акредитації системи Мінагрополітики України, аграрних науково-дослідних інститутів та філій, відділень, сільськогосподарських дослідних станцій системи НААН України, а також, за їхньою згодою, бібліотеки інших систем і відомств, приватних фірм та організацій.

Мета такого кроку – об'єднання інформаційного потенціалу кожного регіону України для посилення інформаційного супроводу аграрної науки, освіти, виробництва, підвищення ролі сільськогосподарських бібліотек у розбудові держави і формуванні громадянського суспільства, більш ефективного використання світового інформаційного потенціалу. Корпоративність як форма співробітництва колективних членів ТО сільськогосподарських бібліотек, що об'єднує їх інтелектуальні, інформаційні ресурси для вирішення професійних завдань, передбачає формування єдиного бібліотечно-інформаційного простору в окремій області (регіоні) України. Кінцевою метою корпоративної взаємодії сільськогосподарських бібліотек ТО є раціональне формування й ефективне використання єдиних інформаційних ресурсів бібліотек для найповнішого задоволення інформаційних потреб користувачів.

Значення і роль створених ТО важко переоцінити. Вони стали важливою ланкою надання методичної допомоги установам галузі на місцях. Ця нова організаційна форма координації дає змогу забезпечувати бібліотечно-бібліографічне та інформаційне обслуговування на рівні сучасних вимог. Вона сприяє

не лише об'єднанню інформаційних ресурсів, але й створює сприятливі умови для впровадження нових інформаційних технологій, а, отже, й для формування повноцінної системи інформаційно-бібліографічного забезпечення аграрної галузі.

Ефективна економічна діяльність ТО забезпечується за рахунок спільної передплати періодичних видань, взаємовикористання фондів, усунення дублювання в інформаційно-бібліографічному обслуговуванні фахівців, упровадження єдиного читацького квитка, створення єдиної інформаційної мережі тощо. Крім усього іншого, організація ТО сільськогосподарських бібліотек – це важливий крок до створення національного інформаційного ресурсу.

До питань, якими опікуються територіальні об'єднання, входять:

1. Організація раціонального комплектування та ефективного використання єдиних інформаційних ресурсів ТО (на традиційних та електронних носіях) на основі Зведеного координаційного тематичного плану комплектування, який розробляє головна бібліотека Об'єднання.
2. Використання обмінно-резервних фондів, згідно з «Інструкцією про організацію передачі та обміну документами між бібліотеками України» та наказом Міністерства культури і мистецтв України від 18.07.1996 р. № 385.
3. Налагодження взаємодії бібліотек-учасниць ТО з інформаційного та довідково-бібліографічного обслуговування.
 - 3.1. Видання зведеного бюлетеня нових надходжень (у т. ч. періодичних видань) спочатку у друкованій, а згодом і в електронній формі.
 - 3.2. Підготовка і видання спільних бібліографічних поточних, ретроспективних, біобібліографічних посібників, а також інших матеріалів, передбачених координаційним планом.
 - 3.3. Спільне проведення інформаційно-масових заходів, «днів інформації», «днів науки», «днів кафедри», «днів спеціаліста», книжкових переглядів, виставок, читацьких конференцій, тематичних, літературно-музичних вечорів, усних журналів, інноваційних бібліотечних конкурсів, вікторин, майстер-класів тощо.
4. Збільшення обсягів електронних інформаційних ресурсів і на цій основі впровадження низки нових послуг та бібліотечних операцій, зокрема, дистанційного інформаційно-бібліографічного обслуговування користувачів та ін.
 - 4.1. Формування зведеного електронного каталогу (ЗЕК) на основі електронних каталогів бібліо-

тек-учасниць ТО; створення спеціалізованих, у т. ч. повнотекстових, баз даних (БД), перетворення (удосконалення) МБА, налагодження служби електронної доставки документів (ЕДД).

4.2. Забезпечення доступу користувачів до світових інформаційних ресурсів через глобальні інформаційні мережі.

Упровадження нової організаційної форми співпраці сприяє удосконаленню науково-методичної діяльності бібліотечно-інформаційної мережі вітчизняних сільськогосподарських книгозбірень, подоланню відомчого розмежування в їхній роботі, об'єднанню інформаційних ресурсів в аграрній галузі, координації зусиль бібліотек в інформаційно-бібліотечному обслуговуванні студентів, науковців, спеціалістів-аграріїв у кожному регіоні чи області України.

Очолюють ТО в АР Крим, областях України головні бібліотеки – «ціннісне ядро в соціокультурному просторі регіону» [4, с. 20]. Вони є координаційними й організаційно-методичними центрами на місцях, методично підпорядковані Державній науковій сільськогосподарській бібліотеці Національної академії аграрних наук України (ДНСГБ НААНУ), яка водночас є Головною бібліотекою Київського обласного об'єднання.

ДНСГБ НААН України спільно з головними бібліотеками спрямовує діяльність ТО за всіма напрямками їхньої роботи, згідно зі зведеними координаційними планами, виконує функції науково-дослідного, науково-інформаційного, координаційно-методичного центру, дотримуючись стратегії досягнення нового рівня бібліотечного, довідково-бібліографічного та інформаційного забезпечення розвитку аграрної галузі. Саме вона виступила ініціатором створення в Україні ТО сільськогосподарських бібліотек та надання статусу головної бібліотеки кращим з них, за результатами оцінювання їхньої діяльності та рівня кадрового й матеріально-технічного забезпечення.

Статус головної бібліотеки отримали наукові бібліотеки: Буковинського, Волинського, Донецького, Закарпатського, Івано-Франківського, Кіровоградського, Полтавського, Рівненського, Тернопільського, Черкаського, Чернігівського інститутів АПВ НААНУ; Селекційно-генетичного ін-ту – Національного центру насіннезнавства та сортовивчення НААНУ (м. Одеса); державні та національні наукові бібліотеки аграрних ВНЗ III–IV рівнів акредитації: Вінницького НАУ, Дніпропетровського ДАУ, Житомирського НАЕУ, ПФ НУБіПУ «Кримський АТУ», Луганського НАУ, Львівського НАУ, Миколаївського ДАУ,

Подільського ДАТУ, Сумського НАУ, Таврійського ДАТУ, Харківського НАУ, Херсонського ДАУ.

Згідно з «Положенням про об'єднання сільськогосподарських бібліотек АР Крим та областей України», головним бібліотекам ТО одночасно з наданням статусу обласних науково-методичних центрів сільськогосподарських бібліотек було підвищено категорію з оплати праці та введено до штату (додатково) посаду методиста. Головна бібліотека, координуючи свою діяльність із ДНСГБ НААН України та бібліотеками ТО, виконує такі завдання:

- організовує і методично забезпечує формування зведеного електронного каталогу, довідково-бібліографічного апарату тощо;
- створює систему довідково-бібліографічного обслуговування та підготовки бібліографічних посібників відповідно до запитів користувачів бібліотек-учасниць;
- організовує інформаційно-бібліографічну діяльність з метою видання зведеного бюлетеня нових надходжень, проводить інформаційно-масові заходи;
- забезпечує зведене планування та звітність бібліотек ТО, виконує аналітичну роботу;
- розробляє інструктивно-методичні матеріали на допомогу бібліотекам-учасницям ТО;
- здійснює науково-прикладні дослідження з історії аграрної науки, освіти, бібліотекознавства, бібліографознавства та інформатики;
- організовує заходи з підвищення фахового рівня бібліотечних працівників: науково-практичні конференції, семінари, стажування з усіх напрямів діяльності сучасної бібліотеки;
- надає бібліотекам ТО методичну та практичну допомогу;
- вивчає, узагальнює та втілює у життя досвід кращих бібліотек ТО і всієї системи;
- готує документи на розгляд Міжвідомчої науково-методичної бібліотечної ради (м. Київ), враховуючи пропозиції бібліотек-учасниць щодо удосконалення обслуговування читачів, упровадження сучасних інформаційних технологій тощо.

Головні бібліотеки ТО – стабільна ланка у розвитку міжбібліотечної взаємодії на рівні регіону; основну увагу зосереджують на питаннях координації формування фондів, інформаційно-бібліографічного обслуговування користувачів, науково-методичної, науково-дослідної роботи. Одним з головних пріоритетів їх діяльності є розширення інформаційного обслуговування вчених, професорсько-викладацького складу, спеціалістів сільсь-

кого господарства, аспірантів, студентів. На сучасному етапі головні бібліотеки дедалі більшою мірою беруть на себе ініціативу у коригуванні бібліотечної політики, удосконаленні правового, методичного та інформаційного забезпечення мережі, підвищенні кваліфікації бібліотекарів, їх професійної майстерності, а також у ознайомленні з негативними тенденціями, проблемами, прорахунками та у виробленні конкретних пропозицій щодо їхнього уникнення чи вирішення.

Розвиток корпоративної співпраці сільськогосподарських бібліотек ТО відбувається на основі інтеграції в єдину систему, інфомаційно-комунікаційної їх взаємодії. Яскравим проявом цього є корпоративна каталогізація; кооперативне формування фондів; створення повнотекстових електронних колекцій, спільних БД, каталогів та інших корпоративних інформаційних продуктів; спільне інформаційне обслуговування користувачів; участь у роботі професійних асоціацій в аграрному секторі економіки тощо. Нині важливим різновидом співпраці бібліотек є також організація доступу до інформаційних об'єктів знань та культури у найсприятливішому для сприйняття вигляді, розповсюдження, використання та забезпечення принципово нових можливостей інформаційного обслуговування незалежно від часу та місця знаходження користувача, а також статусу бібліотеки. Зміцнення цих форм взаємодії сільськогосподарських бібліотечно-інформаційних установ сприяє розвитку бібліотечних об'єднань, створенню корпоративних бібліотечних планів, програм, проектів і систем на кшталт: «Програма комп'ютеризації сільськогосподарських бібліотек Дніпропетровського ТО», «Регіональна корпоративна бібліотечна інформаційна система Миколаївського ТО»; «Корпоративна комп'ютерна мережа бібліотек вищих навчальних закладів Черкаського ТО» (нараховує: 1 університет, 3 інститути, 3 технікуми, 4 коледжі) [1, с. 3]; «Корпоративні інформаційні ресурси сільськогосподарських бібліотек Харківського ТО»; «Корпоративна бібліотечна система Херсонського ТО сільськогосподарських бібліотек»; «Зведений довідково-бібліографічний апарат об'єднання сільськогосподарських бібліотек АР Крим», «Координаційний план роботи Луганського методичного об'єднання сільськогосподарських бібліотек на 2011 рік» тощо.

Специфіка міжбібліотечної взаємодії в об'єднаннях зумовлена соціально-економічними, культурними, аграрно-науковими чинниками. Серед них особливо важливими є комп'ютеризація бібліотечно-інформаційних установ – поступове збільшення

електронного компонента в складі ресурсів бібліотек, що дедалі суттєвіше впливає на зміст і напрями бібліотечної діяльності. Названий чинник найяскравіше проявляє себе в наукових бібліотеках аграрних ВНЗ III–IV рівнів акредитації, які мають найбільшу кількість комп'ютерів та електронних ресурсів (станом на 01.01.2011 р.): Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіПУ м. Київ) (71 комп'ютер), Дніпропетровського державного аграрного університету (55), Південного філіалу НУБіПУ «Кримський агротехнологічний університет» (32), Одеського державного аграрного університету (31), Білоцерківського національного аграрного університету (30), Миколаївського державного аграрного університету і Харківського національного технічного університету сільського господарства (по 29 комп'ютерів) та ін. [5, с. 78]. Переможцями у рейтингу за ознакою «Електронні ресурси» 2010 р. (створення необхідних БД, загальна кількість введених до них бібліографічних записів, зокрема до ЕК, наявність Інтернету для користувачів та сучасного програмного забезпечення) – I місце зайняла наукова бібліотека Херсонського ДАУ; II місце – наукова бібліотека Дніпропетровського ДАУ; III місце – наукова бібліотека Південного філіалу НУБіПУ «Кримський АТУ» [5, с. 82].

Головні бібліотеки, які репрезентують систему наукових бібліотек аграрних ВНЗ III–IV рівнів акредитації, найбільш успішно виконують роль організаційних, координаційних та науково-методичних центрів [2, с. 22]. Переважна більшість головних бібліотек ТО мають свій позитивний інноваційний досвід у питаннях міжбібліотечної взаємодії в регіоні. Нині у кожному з них за ініціативи головних бібліотек уже обов'язковим стало формування зведених каталогів (ЗК) періодичних видань, передплачених сільськогосподарськими бібліотеками регіону, які видаються у вигляді традиційних покажчиків. Тут вже представлені в електронному вигляді та доступні для перегляду на веб-сторінках бібліотек або у вигляді електронної картотеки на веб-сайтах головних бібліотек: Зведений каталог періодичних видань сільськогосподарських бібліотек Вінницької області; Зведений краєзнавчий каталог Сумської області (краєзнавчого характеру); Зведений каталог літератури обмінних фондів Дніпропетровського регіону (спеціального призначення); Повнотекстова електронна бібліотека рідкісної й цінної книги аграрних бібліотек Криму та ін.

Ефективному розвитку корпоративної взаємодії

сільськогосподарських бібліотек сприяє, створена у кожному ТО, Міжвідомча науково-методична бібліотечна рада – орган колегіального розгляду основних питань діяльності об'єднання. Її організаційна будова та діяльність на місцях ідентичні Міжвідомчій науково-методичній бібліотечній раді (м. Київ) – вищого органу колегіального вирішення питань розбудови мережі сільськогосподарських бібліотек України. До її складу входять: директор головної бібліотеки (голова), його заступник, секретар та члени Ради (представники бібліотек-учасниць). Робочий орган Ради забезпечує підготовку її поточних засідань та контроль за виконанням прийнятих рішень.

Рада здійснює координацію та кооперування діяльності бібліотек-учасниць ТО відповідно до плану роботи; призначає робочі комісії, що організують взаємодію бібліотек – членів ТО за окремими напрямками діяльності, а саме: комплектування фондів, довідково-інформаційне та бібліотечне обслуговування, науково-методична та науково-дослідна робота, створення зведеного електронного каталогу; затверджує розроблені рекомендації, спрямовані на поліпшення бібліотечного та інформаційно-бібліографічного обслуговування читачів, інформує про це Міжвідомчу науково-методичну бібліотечну раду (Київ), надсилаючи на її адресу копії відповідних документів; узгоджує діяльність бібліотек ТО з роботою бібліотек та інформаційних органів інших систем і відомств, обговорюючи свої плани з іншими обласними координаційними центрами відповідного профілю; організовує наради, семінари та практикуми бібліотечних працівників; проводить щоквартальні засідання.

Значення створених територіальних об'єднань постійно зростає, оскільки вони є важливою ланкою в галузевій системі методичного керівництва. Домінуючим напрямом роботи методичних служб головних наукових сільськогосподарських бібліотек ТО стає аналітико-прогнозуюча діяльність, яка допомагає не лише визначити загальні тенденції розвитку бібліотек мережі, але й завдяки проведенню цільових моніторингових і маркетингових досліджень виробити концептуальне бачення функціонування бібліотек ТО у майбутньому. Методичні служби головних бібліотек ТО здійснюють управлінське консультування за допомогою продукування бібліографічних розробок (методичні розробки, рекомендації, поради, вказівки, положення, пам'ятки, інструкції, консультації, бюлетені, листівки, плакати тощо).

З метою посилення корпоративної взаємодії бібліотек головні бібліотеки ТО науково-методичну діяльність спрямовують на організацію спільних науково-практичних конференцій, круглих столів, семінарів, практикумів, стажувань, методичних консультацій, розроблення інструктивно-методичних матеріалів, відвідування бібліотек ТО з метою надання їм практичної допомоги тощо. Найкращих успіхів (у звітному 2009 р.) у рейтингу, за ознакою «науково-методична діяльність», досягли сільськогосподарські бібліотеки Харківської державної зооветеринарної академії, Херсонського ДАУ, Таврійського ДАТУ [5, с. 83].

Сільськогосподарські бібліотеки територіальних об'єднань дедалі активніше долучаються до інформаційного супроводу навчально-педагогічного, науково-дослідного, науково-методичного процесів, опікуються підтримкою нововведених дисциплін у вишах, проведенням виховних культурно-масових заходів. Вони також прагнуть до максимального задоволення інформаційних потреб студентів, аспірантів, співробітників ВНЗ, професорсько-викладацького складу, вчених-аграріїв, працівників АПК, спеціалістів, зайнятих у аграрному секторі країни; головним пріоритетом їх діяльності стає впровадження новітніх інформаційних технологій.

Серед успіхів, яких вдалося останнім часом досягти сільськогосподарським бібліотекам ТО, варто відзначити:

- відміну тендерів на закупівлю літератури і періодики, що позитивно вплинуло на комплектування бібліотечних фондів;
- активізацію роботи бібліотек з впровадження новітніх комп'ютерних технологій, створення і наповнення ЕК та власних БД;
- підвищення рівня комфортності доступу до інформації незалежно від її формату;
- удосконалення довідково-пошукового апарату;
- підвищення інформаційної культури користувачів бібліотек.

Разом з тим, аналіз діяльності бібліотек сільськогосподарської галузі показав деяку невідповідність між їх матеріальним забезпеченням і тими завданнями, які постають перед ними з розвитком сучасної аграрної науки та виробництва.

Найбільш гострими проблемами більшості бібліотек територіальних об'єднань є:

- недостатнє забезпечення фахівцями;
- значна віддаленість деяких бібліотек-учасниць, відсутність прямого телефонного та е-зв'язку;
- недостатнє виділення коштів для поповнення фондів бібліотек;

- відсутність у бібліотеках об'єднання, крім головних, ліцензійної автоматизованої інформаційної бібліотечної програми;
- слабка матеріально-технічна база бібліотек-учасниць; брак нового обладнання, належних приміщень;
- обмаль у штатному розкладі бібліотек посад програмістів і методистів;
- безсистемність у підвищенні кваліфікації співробітників бібліотек та професійного статусу бібліотекаря як наукового працівника.

Варто зазначити, що у сучасних умовах сільськогосподарські бібліотеки в Україні зосереджують свою увагу, насамперед, на організації широкого доступу і багатоаспектного використання сукупного інформаційного ресурсу, на створенні БД – зведеного електронного каталога (ЗЕК), який у перспективі може стати головною інформаційно-пошуковою системою, адже він забезпечує зручність роботи, оперативність отримання інформації і, що особливо важливо, – на великих відстанях від користувача при наявності Інтернету. Крім того, інформаційний пошук за допомогою ЗЕК можливий по різних полях: назві твору, імені автора, предметній рубриці, ключовому слову, штрих-коду тощо.

Серед інноваційних заходів у бібліотеках аграрних вишів набуває дедалі більшої актуальності створення служби електронної доставки документів (ЕДД), основного засобу оперативного доступу користувачів до джерел, що знаходяться у віддалених книгосховищах. Щоб зробити даний сервіс зручним для користувачів, потрібно створити корпоративну службу ЕДД, яка об'єднувала б усі бібліотеки аграрних вишів, спочатку ТО, а з часом і всієї мережі сільськогосподарських бібліотек України та поза її межами.

Значні перспективи інформаційного, аналітичного забезпечення наукової діяльності можуть бути відкриті зміцненням кооперативної взаємодії сільськогосподарських бібліотек мережі, перетворенням їх в єдиний науково-інформаційний центр з об'єднаними ресурсами.

Можна з упевненістю сказати, що своєчасне вирішення окреслених вище проблем позитивно вплине на розвиток корпоративної взаємодії сільськогосподарських бібліотек ТО, якість обслуговування в них усіх категорій користувачів і відкриє нові можливості у діяльності кожної окремої бібліотеки-учасниці.

Практика дедалі більше переконує, що основою налагодження й гармонізації співпраці бібліотек ТО

повинне стати єдине бачення ефективності корпоративної їх взаємодії, єдність цілей взаємодії, формування інформаційно-комунікаційної політики при умові, коли кожна сторона-учасниця виконує опосередковано-управлінську функцію, оскільки бере участь у розробленні, створенні та вдосконаленні механізму управління бібліотеками-учасницями. Всі учасники корпоративної взаємодії мають бути задіяні в координації процесу комунікацій, але кожен з них повинен контролювати не роботу один одного, а певний робочий процес [3, с. 24]. Сільськогосподарські бібліотеки територіальних об'єднань добре розуміють свою місію й завдання, які ставить перед ними сучасна аграрна освіта і наука. Вони чітко бачать свої подальші перспективи і прагнуть якомога ефективніше виконувати свою основну місію зі створення надійної інформаційної бази для удосконалення навчального процесу, розвитку науки, аграрного виробництва та розширення доступу до інформації всім бажаним.

Список використаних джерел

1. Звіт Головної бібліотеки Черкаського територіального об'єднання сільськогосподарських бібліотек / Т. В. Здорик. – Черкаси, 2010. – 25 с.
2. Лазоренко Ю. І. Науково-методична робота в системі сільськогосподарських бібліотек України: сучасний стан та перспективи / Ю. І. Лазоренко, М. Є. Литвенко, Г. С. Щиголь // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2010. – № 3. – С. 22.
3. Мар'їна О. Інформаційно-комунікаційна взаємодія бібліотек: феноменологічний підхід / О. Мар'їна // Вісник Книжкової палати. – К., 2008. – № 9. – С. 24.
4. Мар'їна О. Сучасні форми інформаційно-комунікаційної взаємодії в регіональних бібліотечних системах / О. Мар'їна // Вісник Книжкової палати. – К., 2009. – № 2. – С. 20.
5. Науково-аналітичний огляд звітів про роботу бібліотек Міністерства аграрної політики України та Національної академії аграрних наук України методично підпорядкованих ДНСГБ НААН за 2009 рік // Бюлетень ДНСГБ НААН України. – К., 2010. – Вип. I. – С. 78, 82, 83.
6. Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 9 січ. 2007 р. – № 537-V // Голос України. – 2007. – 6 лют. – С. 8–10.
7. Положення про об'єднання сільськогосподарських бібліотек Автономної Республіки Крим та областей України [Затверджене Вченою радою ЦНСГБ УААН 2002 р.] // Бюлетень Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН – К., 2004. – Спец. випуск. – С. 32–37.